

Stockholms läns landsting
Regionplane- och trafikkontoret
Box 4414
102 69 Stockholm

Yttrande

Datum 2009-06-09
Dnr 331-1419-2009

Ert 2009-03-30
Er RTN 2008-0248

Förslag till Skärgårdspolitiskt program för Stockholm läns landsting

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet anser att:

- utformad vision samt uppsatta mål utgör en bra riktning och grund för landstingets fortsatta arbete,
- det är en brist att det inte framgår om och hur målen ska följas upp,
- landstingets strategier avseende utveckling och bevarande av kulturvärden bör omfatta Stockholms kust och skärgård som helhet. Skydd i vissa områden bör vara kompletterad med hållbart brukande och varsam förändring i andra områden.

Ärendet

Riksantikvarieämbetet har tagit del av Regionplane- och trafikkontorets förslag till skärgårdspolitiskt program för Stockholms läns landsting. Programmet fokuserar på landstingets verksamheter, roll och strategier för skärgården. Landstingets mandat omfattar framförallt kollektivtrafiken, delar av den offentliga servicen och att värna marina och landbaserade miljöer på ett sätt som ger en livskraftig skärgård för nuvarande och kommande generationer. Utgångspunkter för programmet har varit den delregionala utvecklingsplanen för Stockholms kust och skärgård samt samrådsförslaget, Regional utvecklingsplan för Stockholms län, RUF5 2010.

Synpunkter

Riksantikvarieämbetet är positivt till att landstinget tar fram ett skärgårdspolitiskt program. Myndigheten ser vikten av en planering och förvaltning som överbryggat olika politik- och verksamhetsområden för att skapa god hushållning och utveckling inom skärgårdens småskaliga strukturer och diversifierade näringsliv. Landstingets ansvarsområden är i dessa sammanhang mycket betydelsefulla delar för att uppnå en hållbar utveckling i Stockholms skärgård.

Riksantikvarieämbetet anser att utformad vision samt uppsatta mål utgör en bra riktning och grund för landstingets arbete. Det står emellertid inget i programmet

Riksantikvarieämbetet

Storgatan 41
Box 5404
114 84 Stockholm

Tel 08-5191 8000

E-post riksant@raa.se

Hemsida www.raa.se

Org.nr 202100-1090

Plusgiro 599 94-4

Bankgiro 5052-3620

om hur Regionplane- och trafikkontoret avser att följa upp målen vilket är en brist. Riksantikvarieämbetets och andra miljömålsmyndigheters arbete kring *"Indikatorer för levande kust och skärgård"* kan eventuellt tjäna som inspiration och ge idéer till uppföljning.

Alla formulerade mål har bäring på hur kulturarvet utvecklas, förvaltas och tas tillvara. Målet om en livskraftig skärgård med goda förutsättningar för verksamheter är positivt för kulturmiljön när detta innebär fortsatt hävd av mark och bruk av byggnader och anläggningar. Kulturarvet kan även fungera som en resurs för att skapa nya verksamheter. Exempelvis kan verksamheter skapas som är kopplade till besöksmål eller mötesplatser med kulturhistorisk bäring. Diversifiering av traditionella näringar ger också möjligheter. Bo på lantgård och fisketurism utgör exempel på detta.

Riksantikvarieämbetet ser positivt på att landstinget tar fram strategier för att utveckla och bevara skärgårdens natur-, kultur- och rekreationsvärden. Riksantikvarieämbetet anser dock att beskrivningar av utmaningar och strategierna för att möta dessa i för stor utsträckning bottnar i ett naturvårdande perspektiv. Tyngdpunkten i de strategiska ställningstagandena avseende t ex balansen mellan bruk och skydd skulle se annorlunda ut om det kulturhistoriska perspektivet varit mer framträdande.

Riksantikvarieämbetet anser att landstingets strategier avseende utveckling och bevarande av kulturvärden bör omfatta hela Stockholms kust och skärgård. Riksantikvarieämbetet ställer sig därför frågande till landstingets politik att bevarande av kulturvärden främst berör öar utan fast landförbindelse i form av statlig färja, bro eller tunnel (sidan 8). Kusten och skärgården är som helhet att betrakta som ett kultur- och naturlandskap. För att utveckla och bevara landskapet och dess kulturvärden handlar det dels om att förändra varsamt där nya tillskott kan berika den befintliga kulturmiljön och dels om att bevara och förvalta så befintliga miljöer används på ett uthålligt sätt.

Ambitionen bör vara att landskap och kulturarv med stora värden görs tillgänglig för så många som möjligt och att insatser görs för att besökandet sker på ett hållbart sätt. Vad som kan anses hållbart varierar från ett område eller plats till en annan beroende på områdets sårbarhet. Riksantikvarieämbetet anser därför att formuleringen (sidan 21) *"Turism och besöksnäringen bör riktas till utvalda områden i skärgården för att minska belastningen på dess mest skyddsvärda"*

delar” bör skrivas om i linje med ovanstående resonemang och där termen *skyddsvärda* byts ut mot termen *sårbara*.

En av de svåraste utmaningarna ligger i att hantera kulturvärden i havet eftersom kunskapen är begränsad. Genom de särpräglade förhållanden som råder i Östersjön kan exempelvis skeppsvrak av trä bevaras i århundraden vilket innebär att det finns ett världsunikt arv under ytan i detta hav. Men detta kulturarv måste brukas med försiktighet. Sjöfart och båttrafik kan t ex leda till erosion som påverkar lämningar negativt, grunt belägna lämningar kan skadas av ankare eller av fartygens skrov. Genom ökat exploateringsstryck föreligger risker för detta kulturarv vid anläggande av bryggor eller andra anläggningar ute i vattnet. Riksantikvarieämbetet anser att programmet i sina skrivningar om miljön under vattenytan bör kompletteras med det marinarkeologiska arvet. Statens maritima museer kan vara en samverkanspart vad gäller insatser för att bevara kulturmiljöer under vatten.

Riksantikvarieämbetet stödjer landstingets ambitionshöjningar gällande kollektivtrafik och det strategiska förhållningssättet att hantera trafikplaneringen mer samlat genom en ökad samverkan mellan olika aktörer.

Riksantikvarieämbetet tycker det är bra att Skärgårdsstiftelsen viktiga roll för att förvalta, utveckla och tillgängliggöra den historiska mångfalden i skärgården lyfts fram. Stockholm växer genom bland annat inflyttning från Sverige andra länder. För många människor bosatta i Stockholmsområdet är skärgården en oupptäckt resurs. Skärgårdsstiftelsen har i sitt visionsarbete (Vision 2020 – Framtidsstrategi för Skärgårdsstiftelsen) som ambition att tillgängliggöra skärgården för nya grupper, vilket Riksantikvarieämbetet tycker är lovvärt. Vilka möjligheter har landstinget att införliva t ex ett mångkulturellt perspektiv i sina strategier?

Riksantikvarieämbetet deltar gärna som samrådspart på en övergripande nivå i den fortsatta planeringen för skärgårdens utveckling.

Detta beslut har fattats av biträdande avdelningschefen Anita Bergenstråhle-Lind efter föredragning av handläggaren Daniel Nilsson. Även enhetschefen Karin Schibbye har varit med om den slutliga handläggningen.

Anita Bergenstråhle-Lind

Daniel Nilsson